

POMEN STARORASLIH GOZDOV ZA VARSTVO GLIV

// Luka Šparl

Za zavarovana območja narave v Švici, ki imajo strog varstveni režim varovanja, je značilen visok delež staroraslih gozdov. Primer staroraslega gozda v 1098 ha velikem Zürich Wildnisparku.

foto: **Luka Šparl**

Leta 1960 je na Zemlji živelo 3 milijarde ljudi. Konec leta 2023 nas na našem planetu živi že več kot 8 milijard. Vsako leto se populacija ljudi na Zemlji dodatno poveča za približno 70 milijonov prebivalcev. Tako hiter trend naraščanja svetovnega prebivalstva se kaže v vse večji porabi naravnih virov, tudi lesa. Naravni viri na našem planetu so omejeni, zato se zastavlja bistveno vprašanje, kako gozdove upravljati na način, da bodo hkrati opravljali proizvodno in vse ekološke (in socialne) funkcije, ki jih od njih pričakujemo.

NESKONČNA RAST JE NEVZDRŽNA

Živimo v času, ko so in bodo velike spremembe, ki smo jih ljudje zmožni narediti, ključne za naše preživetje. Prva izmed tovrstnih sprememb je prilagoditev naše miselnosti. Že nekaj časa se vrstijo pozivi tako laične kot strokovne javnosti, da je nastopilo obdobje, v katerem bi bilo potrebno do določene omejiti človeško udobje in dati prednost prizadevanjem za naš obstoj. Posredno to pomeni tudi omejevanje rabe lesa za vse tisto, kar ni resnično nujno. Rabo naravnih virov je nujno omejiti. To je mogoče doseči s spremembami zakonodaje in njenim učinkovitim izvajanjem ter predvsem z drugačnimi modeli družbeno-politične ureditve. Eden izmed ključnih je gotovo model odrasti, ki zavrača idejo kontinuirane gospodarske rasti. Odrast lahko razumemo kot krčenje potrošnje in proizvodnje, s ciljem povečanja blaginje človeka in izboljšanja ekoloških razmer.

Obstoječa pravna podlaga, 6. člen Zakona o gozdovih, v drugi točki določa, da se zagotavlja gospo-

darjenje z gozdovi na način, ki ohranja vse funkcije gozdov. Ali smo v skladu z duhom časa – naslavljamo namreč povezani biodiverzitetno in podnebno krizo, od učinkovitosti naslavljanja katerih ni odvisna le prihodnost naših gozdov, temveč tudi preživetje človeka kot vrste – pripravljeni spremeniti pogled na vlogo gozdov in njihovo ekološko funkcijo prepoznati kot ključno?

Kako pomembna je ekološka funkcija gozdov, nakazuje že Strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030, sprejeta leta 2020. Ena ključnih zahtev Strategije je strogo zavarovati vsaj tretjino zavarovanih območij v Evropski uniji, vključno z vsemi preostalimi pragozdovi in staroraslimi gozdovi. Tej zahtevi je dala soglasje tudi Slovenija.

ZAKAJ SO STARORASLI GOZDOVI TAKO POMEMBNI?

Primarni in starorasli gozdovi so v državah članicah EU redki, majhni in razdrobljeni. Zaščita teh gozdov je najustreznejša rešitev za ohranjanje biotske raznovrstnosti in blaženje posledic podnebnih sprememb. Kljub relativno majhni površini so starorasli gozdovi izjemnega pomena z vidika zagotavljanja pestrosti živega in ekosistemskih storitev. Površina vseh gozdnih rezervatov v Sloveniji je 9500 ha, kar predstavlja le 0,76 % slovenskih gozdov. Pragozdnih ostankov je v Sloveniji 540 ha oziroma le 0,04 % vseh slovenskih gozdov.

Starorasli gozdovi predstavljajo edino površino gozdov v Sloveniji, kjer se lahko razvijejo življenjska okolja za organizme, ki so nujno odvisni od starih

dreves in njihovih odmrlih ostankov. V evropskih gozdovih je od takšnih specifičnih življenjskih okolij odvisnih kar med 20 in 30 % vrst bakterij, lišajev, netopirjev, ptic in žuželk. Starorasli gozdovi so zelo pomembni tudi za obstoj številnih vrst gliv.

VRSTE GLIV, ZNAČILNE ZA STARORASLE GOZDOVE

V srednjeevropskih gozdovih je evidentiranih približno 1500 vrst gliv, ki uspevajo na odmirajočem ali odmrlem lesu. Obstoj in preživetje nekaterih izmed njih sta strogo odvisna od človeških vplivov, povezanih s proizvodnim izkoriščanjem gozdov. Potrjene so značilne razlike v zastopanosti glivnih združb, ko primerjamo gospodarske gozdove s staroraslimi. Te so še posebej izrazite pri glivah, ki jih uvrščamo v družino luknjičark (Polyporaceae). Zanje je značilno, da se na lesu, ki je v povsem začetni fazi razkroja in na lesu, ki je že povsem razkrojen, praviloma ne pojavljajo.

Glive, ki se pojavljajo na lesu, veljajo za dobre bi-oidikatorje zdravega življenjskega okolja. Podatke o evidentirani prisotnosti tovrstnih gliv in stanju njihovih populacij, lahko uporabimo za opredelitev naravovarstvenega pomena gozdov. Prav glive iz skupine luknjičark so nam lahko v pomoč pri prepoznavanju sprememb biotske pestrosti na določenih gozdnih območjih.

Izsledki znanstvenih raziskav potrjujejo, da je celokupna pestrost lesnih gliv odvisna predvsem od deleža oziroma količine primerne habitata, npr. odmrle lesne biomase. Pestrost ogroženih vrst lesnih gliv pa je odvisna od zadostnega števila starih dreves (npr. starih 250 let in več) in življenjskih okolij, kjer je vpliv človeka že dolgo časa minimalen ali ga celo ni. Že enkrat ali večkrat kratkotrajen vpliv človeka na starorasli gozd ima lahko tako izrazito negativen vpliv, da posledično nekatere glive, ki so striktni ekološki specialisti, iz teh območij izginejo.

Velika količina odmrlega lesa v vseh stopnjah razkroja je ključnega pomena za nemoten razvoj gliv razkrojevalk lesa. Odmrta lesna biomasa ponuja tudi vrsto mikrohabitatov, ki ustrezajo mnogim drugim vrstam gliv. Če želimo zagotoviti dolgoročno varstvo ogroženih vrst lesnih gliv, je bistveno, da zavarujemo starorasle gozdove, kjer te uspevajo.

PRIMERI OGROŽENIH VRST GLIV, ZNAČILNIH ZA STARORASLE GOZDOVE

Na koreninah starih jelk se kot zajedalka pojavlja gorska bondarčevka (*Bondarzewia mesenterica*). Na deblih starih jelk se kot zajedalka pojavlja jelkov bradovec (*Hericium flagellum*). V jelovih gozdovih pragozdnega tipa se na površini golega lesa padlih jelk (redkeje tudi na bukovih lesnih ostankih) pojavlja počrnela bolinka (*Camarops tubulina*). Na trohnečem lesu starih bukev uspeva rjaveča iglovka (*Mycoacia gilvescens*). Na debelih padlih bukovih vejah se v poletnem času pojavlja drobljivi kožozob (*Dentipellis fragilis*). Na padlih deblih starih bukev se pojavlja koralasti bradovec (*Hericium coralloides*). Na zelo starih macesnih uspeva lekarniška kresilča (*Fomitopsis officinalis*). Na starih hrastih uspeva resasti bradovec (*Hericium erinaceus*).

KORALASTI BRADOVEC

(*Hericium coralloides*) je značilna vrsta staroraslih bukovih gozdov, pojavlja se tudi na t.i. veteranskih drevesih bukev zunaj gozdnega prostora (npr. v mestnih parkih).

foto: Luka Šparl

SPLOŠČENA POLOŠČENKA

(*Ganoderma applanatum*) tvori značilne večletne trosnjake, ki lahko z leti dosežejo izjemne dimenzije. Prednostno uspeva v staroraslih gozdovih in ima pomembno ekološko vlogo pri kroženju snovi v vitalnih gozdnih ekosistemih.

foto: Luka Šparl